

Светлана Добрева¹
(СУ „Св. Кл. Охридски“, България)

СЪВРЕМЕННИ МОДЕЛИ ЗА РЕЧЕВО ПОВЕДЕНИЕ СРЕД МЛАДОТО ПОКОЛЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Svetlana Dobрева

CONTEMPORARY MODELS FOR SPEECH BEHAVIOR AMONG THE YOUNG GENERATION IN BULGARIA

Резюме: Тази статия изследва маркерите на устната комуникация, регистрирани в интервюта с млади известни български певци, като представя някои основни фонетични, морфо-фонетични и някои прагматични особености на речта. Задачата на изследването е да установи дали има връзка между речевото поведение на младите артисти и стилът на музиката, с който се изявяват. Интерес представлява изборът на езикови средства в зависимост от различните речеве ситуации, целта на изказването и групата, към която се насочва информацията.

Abstract: This article explores the markers of oral communication in interviews with young well-known Bulgarian singers and presents some phonetic, morpho-phonetic and some pragmatic features in their speech. The task of the study is to establish whether there is a correlation between the speech behavior of young artists and the style of music in which they appear and also to see whether their speech is subject to change in different speech situations.

Ключови думи: устна комуникация, правоговорни отклонения, езиков регистър

Key words: spoken communication, deviations from the orthoepic standard, language register

Устната речева комуникация е тясно свързана със знанията на говорещия за книжовния език и най-вече за правоговорните норми. Голяма част от носителите на българския език обаче допускат

¹ svetly_18@yahoo.com

правоговорни грешки въпреки отличните си познания. В тази статия вниманието е насочено към изказа на някои млади български певци, които с появите си в медийното пространство влияят на връстниците си и на по-младите, представяйки им модели за речево поведение. Проучването се прави с идеята да изведе системните фонетични и някои прагматични особености, с които се характеризира речта на анализираните лица и които оставят в „наследство” на своите почитатели.

Съвременните юноши растат във виртуалния свят на Интернет и до голяма степен черпят знания именно от там. Днес примери за подражание не само за поведение и облекло, но и за правоговор, младите заимстват най-вече от „Мрежата”. Медиите като радиото и телевизията сякаш са останали на заден план и са отстъпили мястото си на интернет, където вече може да се открие всичко. Поради тази причина материалите, необходими за настоящия анализ, са взети не само от интервюта в телевизионни предавания, но и от такива, достъпни само в Интернет. Необходимостта от анализиране на втория тип интервюта е породена от по-освободения характер на общуване на събеседниците в тях, които демонстрират различен изговор, отдалечаващ се от книжовните норми. Подрастващите, от своя страна, като че ли се стремят всячески да подражават на своите идоли, за да бъдат „готини“, и копират чутото и видяното по телевизията и в сайтовете. Част от това копиране са и самите изразни средства, които „звездите“ употребяват.

Настоящото проучване е проведено, за да провери хипотезата, че наблюдаваните лица под влияние на професионалната сфера показват различен стил и избор на езикови средства в устната комуникация; че речта им се променя и варира в зависимост от речевата ситуация. За целите на изследването са съпоставени данни с оглед на правоговорните норми и степента им на прилагане в устната комуникация на разглежданите млади артисти у нас. Особен интерес представлява стилът музика, с която се изявяват (рап, фолк, поп), доколко влияе на изказванията им и на умишлената употреба на едни или други отклонения в спонтанната им устна реч.

Кои са участниците в изследването

Наблюденията върху маркерите на устната комуникация са направени върху данни за речта на четирима известни млади български певци, които се изявяват в различен стил музика: Сантра – ритъм енд блус и рап изпълнител, родена в София, завършва бизнес администрация в „Сити Юнивърсал“ в София; Криско – R&B и поп изпълнител, роден в София, но израснал в Габрово, завършва Музикална национална академия; Кристиян Костов – поп изпълнител, роден в Москва, Русия, българският език е негов втори език, учи средно образование в Русия; Дия – народна музика, модерен фолклор, родена в София, учи народно пеене в Националното музикално училище „Любомир Пипков“.

Ситуацията и контекстът са част от спецификите на устната комуникация, поради което тук са събрани данни от речевото общуване на анализирани личности в различни среди и ситуации. Проследява се повторемостта на езиковите средства в зависимост от обстановката и регистъра на речта. Направените анализи, представят наблюдения на фонетично и морфо-фонетично равнище, а особеностите в изказванията на младите изпълнители са ориентирани спрямо маркерите в устната реч, които се приемат като правоговорни отклонения.

Езикът в своето устно проявление е твърде динамичен особено в сферата на младежката комуникация, което изисква непрекъснати изследвания в областта. Затова направените наблюдения и анализи би следвало да се приемат като „моментна снимка“ на българската устна реч при избраните български певци.

За да бъде проверена изследователската хипотеза, е направен анализ на различни видеозаписи на устна реч от български медии. Записите са подбрани така, че да показват устното общуване на младите изпълнители в различни сфери – интервюта, давани от талантите в рамките на различни предавания, които имат различен тип зрители. Част от интервютата са проведени в студио (телевизионни предавания), а други са в домашни условия или на открито (записи, взети от интернет страници) в консултативния и във всекидневния регистър. Събраните данни са систематизирани в таблици, по които са напра-

вени анализите, като са изведени и необходимите заключения във връзка с целите на изследването.

В България има редица изследвания на младежкия говор, но повечето от тях акцентират върху ученическият жаргон. Интерес в настоящото изследване е не жаргонът при младите, а изборът им на изразни средства в разговорна реч в съпоставка с правоговорните норми на фонетично равнище. Важно е да се има предвид, че известността на талантите е предпоставка за честото им участие в интервюта, което е причина за изграждане на определен имидж, предполагащ определени изразни средства.

За фонетичните особености на българската устна реч

„Речевото поведение на говорещия човек се формира под въздействието на сложния комплекс от редица реално неотделими и социално-демографски обстоятелства“ (Попов 2004). Речта на индивида е отражение на неговите индивидуални наклонности и предпочитания, които се реализират с различни социолингвистични речеви маркери (елизия, удвояване на *с* и *в*, *-ох* аорист, ятов преглас, редукция на *е* в *и* и др.), свързани с произхода и местожителството, с възрастта, образованието, професията, религията и пола на говорещия. Съществуването на тези маркери в речта се разглежда като белег за устна комуникация, свързана с неофициално общуване и наличие на спонтанност в речта. Някои от маркерите за устна реч, според Д. Попов изпълняват чисто стилистична функция, т.е. те са търсени и желани. Предвид това твърдение ще бъдат проследени не само отклоненията от книжовната норма, но също и доколко регистрираните в речта на анализирания лица маркери имат именно този стилистичен ефект или пък са проява на непознаване на правоговорните правила; доколко изразните средства са социално обвързани с обектите на анализа.

Елизия

По отношение на фонетиката, на първо място, като най-честото правоговорно отклонение се приема елизията. Честотата на ели-

дирани думи в българския език е толкова висока, че някои отклонения са приети нормативно и не се отбелязват като нарушения на правилата (напр. елизия в краесловието допустим е изговор [мос], [всъщнос], [потпис], макар да се изписва мост, всъщност, подпис). Според приетите правоговорни норми в българския език би следвало елизията да не присъства в комуникацията от консултативния регистър, тъй като в него попадат разговорите в телевизията и радиото, а за тях е характерен пълният произносителен стил.

В изследваните записи обаче явлението се открива дори и в публичната реч. Според някои учени на елизия най-често се подлагат звучните проходни съгласни *в* и *ж* и звучните преградни *б*, *г* и *д*. Ето обаче какво показват резултатите от събрания материал:

Сантра: *мое* [може] ли да не се буташ; *тва* е *мноо* [много] яка инициатива; *мноо*

[много] хубав гардероб; *ени* [едни]; *ено* [едно]; предполагам, че *се* [все] пак; хората *стаат* [стават] милионери от таа работа; *сичките* [всичките]; извиняай [извинявай]; отиаме [отиваме]; планирам да *праа* [правя]самостоятелно парче; *праа* [правя] във момента; *прайш* [правиш]; *напрайш* [направиш]; *надяам* [надявам] се че ще стане така както си го *предстаам* [представям]

Криско: *моа* [мога] а ви *каа* [кажа] за нея; *мноо* [много]; не *моа* [мога] да ги слушам и си *предстаях* [представях]; *сичко* [всичко]; *поече* [повече] ще го *напрайм* [направим]; *напраил* [направил]; *прая* [правя]; докът ги напрая [направя]; *како*[какво] искаш сега; момичето отиа [отива] в емирствата почва да и *обясняа* [обяснява] тия неща; *познаа* [познава] някои места сяка [всяка]; *сяко* [всяко]; искам да *хоа* [ходя] само на частни партита; ами я чакай да ги прибера *тогаа* [тогава]; поечито [повечето] рапъри са така щот съм ги слушал хиляа [хилада] пъти

Кристиян Костов: *мноо* [много]; *праят* [правят]; много се кефя на това, което е *напраила* [направила]

ДИА: *мноо* [много]; *секи* [всеки]

Както се вижда от извадката, изпадане на проходната съгласна *ж* се открива доста рядко, а примери за изпадане на консонанта *б* изобщо не се откриват. Това показва леко разминаване с основното

твърдение за най-елидирани звукове, но пък останалите елизии на консонантите *г, д, в* са добре представени в материала.

Примери за елизия на сонори в изследваните записи са съгласните *м* и еднократно *л*:

Сантра: Ного; ноо яки неща; ноо се кефя; ноо интересна локация

Криско: аз *ного* [много] рядко поемам хора; *иа*м [има]м] ноа музикална компания; *ня*ам [няма]м]

Кристиян Костов: ного [много]

Диа: мого [много]

Елизия на други съгласни не се открива с изключение еднократно на проходната съгласна *з*, във формата на глагола *кажа* за минало свършено време [казах] *каах* в речта на Криско.

Често се среща и елизия на *т* в краесловието, но това не е обект на анализа, тъй като този тип елизия е в рамките на правоговорната норма. Интересно обаче е, че в речта на Кристиян Костов често изговорът на *т* в думите е отчетлив и дори натъртен при произнасяне на думите *всъщност*, *шест*, *възможност*.

В устната реч освен съгласни на елизия подлежат и гласните звукове. В събрания корпус това е доста рядко явление. Открива се един пример на елизия на *е* в речта на **Криско**:

и затва прецнихме [преценихме] и един пример за *у* в изговора на **Сантра**: *межд* [между] *другото*.

Основната елидирана гласна и за четиримата анализирани участници е *о*, като многократно се среща в думата *тва* и в краесловието:

Криско: *койт* [който] се познаат; *затва* [затова] така съм взел, *тва* [това]; аз съм се облякъл *кът* [като] за къщи; единствения уред, на *койт* [който] мога да работя

Сантра: *тва* [това]; *толква* [толкова] енергия

Кристиян Костов: *тва* [това]

Диа: *тва* [това] – многократно; *затва* [затова]

В устното общуване се наблюдава и елизия на съчетания от съгласни и на цели срички, най-често при високофреквентните думи, напр. *трябва*, *сега*, при относителното местоимение *защото* и при к-местоимението *какви*:

Криско: *тря* [трябва]; *шото* [защото]; *няк си* [някак си]; *в никъв* [никакъв] *случай*; *ся/са* [сега]; *смятам че опита който съм придобил е хуу* [хубаво] *да така да се вслушат в него*

Сантра: *няква* [някаква]; *някъв* [никакъв]; *некви* [някакви]; *тря* [трябва] *да се видим*; *за да излезеш ти тряат* [трябват] *пет минути ходене*; *щото/ шото* [защото]; *шо* [защо]; *ай* [хайде]; *чай* [чакай]; *кво* [какво]; *чес* [честно] *казано*

Кристиян Костов: *щото* [защото] *това е мечтата на баща ми*; *тря* [трябва] *да бързам щото няма как ще закъснея*

Диа – при нея липсва елизия на срички

Интерес представлява и изпускането на съгласната *д* в съюза *да*. Тук то се среща само в изказванията на Криско: *аз ти каах а [да] си вземеш тука дюшека* и Сантра: *я а [да] ти разгледаме къщата*.

Частичката за бъдеще време *ще* също попада в списъка на думи, подложени на елизия в речта на всеки един от изпълнителите: Криско употребява само *ше* вм. *ще*, Сантра употребява *ш* и *ше* вм. *ще*, Кристиян изговаря коректно частичката *ще* и само един път се среща като *ше*, а Диа изговаря смесено *ш* и *ще*.

От представените примери може да се обобщи, че данните за елизия в консултативния регистър на устната реч съвпадат до голяма степен с данните за елизия в личния и всекидневния регистър в разговорната реч. При анализирания примери се открива разлика в количествено съотношение при допускането на елизия в речта на певците. Явлението се откроява най-вече в речта на Криско и Сантра, докато речта на Кристиян Костов и Диа е доста по-отчетлива, има по-голяма обработеност на фонетичните съставки на думата и на фразата.

Удвояване на предлозите *с* и *в*

При изговор предлозите *с* и *в* не образуват сричка, тъй като единствено те се състоят само от една съгласна. Това е причината много често те да се удвояват, независимо от началния звук на думата след предлога. Това удвояване е типично и за речта от изследваните записи:

Криско: **със** сяка една година; **със** тва бях скоро; **в** момента; спалнята е **във** ремонт

Сантра: вие сте **със** триста петдесе и девет хип-хоп; **Със** Павел; **Със** вас; днеска сме **със** Криско; **в** България; развивам **във** себе си нови неща; **Във** момента

Константин Костов: ще продължа **във** предаването; **със** самолет; аз няма да повярвам **в** себе си

Диа: **в** двайсе и първи век; **в** комбинация **със**; за **в** бъдеще; **в** България; **във** този момент; **във** нея; **във** Егея; **във** името; **във** песните; имам цели тетрадки **със** такива песни; **със** народно пеене; **с** кого

Данните от изследователския корпус подкрепят твърдението, че при устна комуникация тези предлози се удвояват без значение от звука, с който започва следващата дума. Удвояването на предлозите *с* и *в* не показва обвързаност с музикално стиловата принадлежност, образованието, възрастта и пола. Забелязва се този тип употреба на предлозите при всички участници.

Тази смесена употреба вероятно се дължи на стремежа на говорещия да се изразява по-плавно и да не показва затруднения//паузи поради търсене на думи и под. Обикновено тези причини водят до изпадане на звукове от думата, но тук е обратното. Така при изговор предлозите *във* и *със*, прилепени до думата, към която се отнасят, създават усещане за звучност поради наличието на гласна между предлога и думата.

Появява се и нова идея относно причините за удвояването на предлозите. Речта на участниците се разглежда с оглед значимостта на определен елемент от изказването. Възможно е, когато авторът на изказването иска да насочи вниманието върху думата след предлога, да употребява пълната му форма, напр.:

Сантра: *бяхме във мини истински мини* – важното в информацията са мините, самото място, където е сниман клипът.

Диа: *Уча в музикално училище във София* – за Диа пък изглежда, че не е толкова важно какво е училището, в което учи, а по-важното е, че е в София.

Всякакви хора има и аз не искам да се съобразявам с нещо такова искам да се съобразявам със личните си предпочитания – вижда се едно пренебрежение към мнението на другите и изтъкване на своето.

Подобен пример може да се види и в изказване на **Криско**, който се опитва да избегне влизането на водещата в спалнята, като казва:

*aaa спалнята е във ремонт и сега и сега... (прекъсват го)
затва от тука нататъка не искам да така отношенията ми със ааа личните ми отношения да бъдат толкова публични – отново чрез предлога се поставя акцент върху важното за автора на изказването, а именно личните му отношения.*

Следващите примери пък се извеждат в подкрепа на твърдението, че кратката форма на предлозите *с* и *в* не изпълняват същата акцентираща функция:

Диа: според мен не секи може да се занимава с нея – не тя (музиката) е важна тук, а че не всеки е способен на това

Криско: *да помолил съм един приятел а ми я даде назаем щот аз иначе живея в шайшукариево – важното е, че е взел под наем къщата, а не къде живее всъщност.*

Защо обаче няма последователност в употребата на тези предлози, е трудно да се обясни. Тази особеност на устната реч се нуждае от допълнително и по-задълбочено изследване.

Окончание -ме за 1 л., мн.ч., сег.вр. при глаголите от I и II спр.

Според книжовната норма окончанието *-ме* е особеност на глаголите от III спр. (*вярваме, бягаме*). Според Й. Велкова и М. Джонова „употребата на окончание *-ме* за 1 л., мн.ч. при глаголите от I и II спр. в устната реч е пример за обобщаване по аналогия в рамките на глаголното спрежение“. Те цитират още и мнението на Ст. Буров, който казва, че „причината за разширяването на употребата на това окончание е и фактът, че глаголите от новобългарското трето спрежение са преобладаващ брой в съвременния език, което дава предимство на неговите флексии в чисто количествен план“ (Тишева, Алексова, Велкова, Джонова 2014: 133).

В изследваните примери употребата на окончанието се среща при трима от участниците:

Криско: *вместо да си починеме; да отидеме*

Сантра: отиаме да го *събудиме*; ела да *седнеме* и да си *поговориме* тука малко

Кристиян Костов: Саня ни накара да го *напишеме*; за мен това е всичко; много се гордее за *мен*

Диа: коректна употреба на окончанието -*ме*.

Честотата на това явление обикновено се свързва с регистъра на речта. Тук и в двата регистъра, в които са направени записите (консултативен и всекидневен), се среща *-ме* окончанието, което означава, че то не се влияе от типа музика, която изпълняват певците, нито от комуникативната ситуация. При речта на Кристиян Костов е налице колебание между окончание *-м* и *-ме*, което показва, че при него има съзнателен самоконтрол, т.е. употребява *-ме* само при по-емоционална реч и в рамките на относително по-дълго общуване.

Ятов преглас, редукция на *е* в *и*

Ятовият преглас и редукцията са фонетични явления, характерни за устната комуникация, които са с диалектен характер. В устната спонтанна комуникация тези явления се регистрират често, но в изследваните записи проявите им са незначителни: открива се едва по едно отклонение от правилата за ятов преглас в речта на Диа и Сантра. Появява се якане при Диа – *яли* (вм. пели), което се получава или по аналогия, или поради свръхкоректност, и екане при Сантра при местоименните форми, което е характерно за западните диалектни говори: *некви* [някакви] *неща*; *некви* [някакви] *очила*.

Наблюденията относно редукцията показват много слаба приложимост на редуцирана гласна *е* единствено в речта на Криско: *поечито* [повечето] *рапъри са така*; *ващи*. Вероятно това е в резултат на бързия темп на изговор на рапъра, но би могло да се приеме и като недобре прикрит диалектен говор, тъй като Криско е израснал в Габрово.

С оглед на търсената връзка между стил музика и избор на езикови средства и предвид незначителния брой примери за тези две явления в комуникацията на анализирани артисти няма да се спираме подробно на тези отклонения, тъй като те не са определящи за техния изговорен стил на фонетично равнище и речево поведение. За

тях може да се обобща, че музикалният стил не влияе на тези явления в речта на певците, без значение от произносителния стил, който употребяват. Те най-често изговарят коректно думи и форми, в които се реализира ятов преглас и редукция.

Дейотация и депалатализация

Изговорът и дистрибуцията на меките и твърдите съгласни са съществена част от морфо-фонетичните особености на устната комуникация. Т. Бояджиев определя депалатализацията като отклонение от книжовния изговор на меки и твърди съгласни в резултат на аналогия. „Под влияние на глаголите от I спрежение (*бера, берат*) с твърди окончания се изговарят и глаголи от II спрежение“: *мисла, права, работа, кефа се, говора, хода*“ (Бояджиев 2012: 130–131). Твърдото окончание днес е характерно най-вече за западните говори. В таблица са изведени примери за дейотация и депалатализация от изследваните записи, чрез която може да се сравни честотата на употребата им и да се проследи до каква степен тези младежи прибягват към опростен изговор. Това са фонетични промени, които на пръв поглед са доста близки от гледна точка улесняване на произношението на думите:

Дейотация и депалатализация

	Сантра	Криско	Кристиян	Диа
Дейотация	<i>-таа работа</i>	<i>-тоа покрив</i>	–	–
Депалатализация	<i>-мисла,</i> <i>-права, праа,</i> <i>-предстаам си,</i> <i>-ше работа,</i> <i>-кефа се</i>	<i>-не обичам а</i> <i>говора,</i> <i>-не миса [мисля]</i> <i>-искам да хоа</i> <i>[ходя] само на</i> <i>частни партита</i>	<i>-миса</i> [мисля]	–

Примерите показват широка употреба на твърдо окончание в консултативния и всекидневния регистър, по-често при глаголите и по-рядко при имената. Проявите на дейотация са по-ограничени – единствено при показателните местоимения *тоа* и *таа*.

Разликата в проявите на тези фонетични отклонения при различните изследвани лица е видима и клони в полза на твърдението, че стилът музика влияе на речта на изпълнителя ѝ, т.е. рап изпълнителите допускат дейотация и депалатализация значително по-често в своята реч. От данните личи, че тези промени не са свързани с регионални особености (месторождение или местоживеене).

Някои прагматични особености в разговорната практика

В тази част от труда се изследват някои прагматични особености на речевата дейност, които не се разглеждат като отклонения от нормите, а с оглед на езиковите средства, които анализиранията лица употребяват от гледна точка на прагматиката.

При изследваните примери се вижда широка употреба на прагматични маркери в речта на всеки от изпълнителите. Въпреки овладенията правоговорни норми в изговора на Диа използваните от нея прагматични маркери не се отличават количествено от тези в речта на Сантра и Криско:

Диа: *ами* аз отивам при тях; *ами* аз мисля че; *ами* имам идея; *ами* просто аз слушам; *ами* аз от три годишна; *ами* мисля да остана в България за сега.

Диа използва в началото на почти всяко свое изречение *ами*, което може да се приеме като маркер за начало на изказването, а в някаква степен и като проява на нейния личен изговорен стил.

Криско: *ами* там ми беше идеята да го снимам; *еми нали* трябва да бъде изиграно както тряя; *ами* играя го; *ами* разбира се, *ами* да; *ми*, *ами* по-скоро ся в момента; *ами* я чакай да ги прибера тогаа; *ми* щото няам; *ама* аз съм се облякъл кът за къщи бе; щото в *смисъл-такъв* то са усеща; *мисъл* моята музика никога не е била рап; *смисъл* до края на август е т'ва

Речта на Криско е обогатена с така наречените „паразити“. При него доста често употребата на *ами* и *еми* показва отношение към изказването на събеседника му, сякаш не иска да отговаря на въпросите и търси начин да отбегне директен отговор. Искане да се дистанцира от съдържанието на изказването. Показва, че темата е неудобна за него.

Сантра: *в смисъл, мисъл, смисъл; ма* аз отдавна си работя с него; *ами* има снимки навънка; *ами* съвсем скоро; *ми* май най-вече ще работА; *ама* си мислА

Често се среща изразът *в смисъл* в изказванията на певицата. Така тя дава сигнал как слушателят да интерпретира информацията, която следва, прави изказването по-лесно възприемаемо. Също доста често в речта ѝ се срещат думите *ми, ма, ами, ама*, които показват отношение към изказването на събеседника – някои от тях са сигнал за съгласие с водещата, други показват несъгласие.

Кристиян Костов: *мисъл* ние наистина вярвахме; *смисъл*

Кристиян използва относително малко „паразитни думи“ в речта си. Можем да посочим само редките употреби на маркера *в смисъл*, но с елизия.

В обобщение може да се заключи, че прагматичните маркери са част от речта на всеки от изследваните изпълнители без оглед на неговото образование, музикална ориентираност, възраст и пол. Употребата на прагматични маркери не е обвързана с обстановката и целта на изказването. Изведените примери показват, че тези маркери са част от езиковите средства и при спонтанна и неспонтанна реч. Чрез тях говорещият насочва слушателя как да декодира или тълкува изказването. Маркери като разгледаната частица *ами* показват формата на общуването, а не средата или сферата, в която то протича.

Заключение

В устната реч, както се вижда от примерите дотук, често се допуска взаимодействие между книжовния и разговорния език, при което се отчита паралелна употреба и свободно съчетаване на техни елементи или на немотивиран избор и редуване на различни граматични форми.

Това изследване е направено с цел да се обърне внимание на речта на някои млади „звезди“ в България, тъй като те до голяма степен влияят на поведението и речта на подрастващото поколение. Бяха разгледани някои от най-основните особености на разговорната реч на фонетично, морфо-фонетично и прагматично равнище.

За изследваните лица може да се обобщи, че независимо от комуникативната ситуация и регистъра, в който протича разговорът, при подготвена или спонтанна публична реч, са налице елизии. Интересно е, че дори при силно контролирана реч, както е при Диа и Кристиян Костов, в която рядко се наблюдават други маркери на устната реч от типа на *-ох* аорист (където липсват отклонения при всеки от участниците), окончание *-ме* за 1л., ед.ч. при глаголите от I и II спрежение, елизията трудно се регулира. Това е отклонение от правоговорните норми, което не се влияе от пол, възраст и произход, но изведените за това изследване материали дават основание да се смята, че стилът музика, с която певците се изявяват, се отразява върху количествената проява на явлението. Така например в речта на двамата рапъри честотата на елизия е значително по-завишена в сравнение с речта на Диа и Кристиян Костов, които се занимават с поп и фолклорно пеене.

Друга особеност на фонетиката, която отличава значително рап изпълнителите от поп и фолклорните изпълнителите, е дейотацията и депалатализацията. Явленията е широко разпространени в речта на Сантра и Криско, а в речта на Диа и Кристиян са сведени до минимум. Такъв тип изговор *праа, хоа, говора* и под. създава усещането за просторечие и груб език.

Просторечието в своята същност е елемент на ниския стил и особеност на устната битово-разговорна реч. Някои хора свързват просторечието със слабо образованите лица, но в българския език учените го сближават, от една страна, с разговорната реч, а от друга – с жаргонната и диалектната.

За да може да се изясни характерът на изразните средства в речта на Криско и Сантра, трябва да се отговори най-напред на въпроса какъв е мотивът за избора им на точно тези езикови средства. Има ли селекция при избора на формите с оглед на някакви критерии и в речта на кои социални групи се срещат? Такъв е и случаят с Криско, който има висше образование и в момента работи като продуцент на млади таланти. „Носителите на книжовния език използват просторечни елементи и го пренасят в устната реч в определени ситуации, с цел ирония, шега, забава, т.е. за съзнателен стилистичен контраст” (Бояджиев 2012: 124). Възможно е Сантра и Криско умишлено да

употребяват просторечни форми в своята реч, за да покрият репутацията на рап изпълнителите като бунтари и хора, изпълняващи музика, произлязла от улицата.

С изключение на елизията, дейотацията и депалатализацията, всички останали разглеждани явления, не показват особени количествени разлики в речта на нито един от четиримата певци. Те допускат относително един и същ брой отклонения, което показва, че стилът музика, в който се извяват, не оказва влияние на тяхната речева практика.

Анализите на някои прагматични маркери на разговорната реч нямат за цел да показват отклонения от книжовната норма. Тези наблюдения са направени с оглед на интереса към актуалното състояние на речта на младите артисти у нас.

По отношение влиянието на обстановката върху езиковите комуникативни стратегии на разглежданите певци резултатите не потвърждават очакванията. Независимо от обстановката и целевата група, към която е насочено изказването, и четиримата артисти спазват единен изговор. При тях не се наблюдава промяна на изразните средства съобразно сферата на комуникация. Всеки от тях, поставен в различна среда, не показва промяна в произносителния си стил. Извадките от записите в консултативен и всекидневен регистър показват еднозначни данни – обстановката, групата, към която е насочена информацията, стилът на предаването – нито едно от тези условия не разколебава езиковите средства, които всеки от артистите употребява.

Това изследване може да послужи като начален етап за по-обстойно проучване на речта на младите артисти в България. Анализите, изводите и обобщенията, приложени в този текст, отразяват актуалното състояние на речта на четирима млади певци у нас. Наблюденията върху речта и на други популярни изпълнители биха обогатили знанията за особеностите на устната комуникация, от една страна, и за възможните влияния върху младите хора у нас при избор на езикови средства в устната комуникация.

ЛИТЕРАТУРА

- Бояджиев 2012:** Бояджиев, Т. *Книжовен език и диалекти*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. // **Boyadzhiev 2012:** Boyadzhiev, T. *Knizhoven ezik i dialekti*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.
- Попов 2004:** Попов, Д. *Стилистика на произносителните практики в българската реч*, интернет издателство LiterNet <http://litenet.bg/publish10/dpopov/stilistika.htm>. // **Попов 2004:** Popov, D., *Stilistika na proiznositelnite praktiki v balgarskata rech*, internet izdatelstvo LiterNet <http://litenet.bg/publish10/dpopov/stilistika.htm> (последно посетен на 15.06.2017).
- Тишева, Алексова, Велкова, Джонова 2014:** Тишева, Й., Алексова, К., Велкова, Й., Джонова, М. Как говори съвременният българин, т. 1, *Граматика и устна реч*. София: Фондация „Фокус“. // **Tisheva, Alekssova, Velkova, Dzhonova 2014:** Tisheva, Y., Alekssova, K., Velkova, Y., Dzhonova, M. *Kak govori savremenniyat balgarin, t. 1, Gramatika i ustna rech*. Sofia: Fondatsia „Fokus“.